

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології
факультету № 6**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Напрями розвитку науки криміналістики» вибіркового компонент освітньої програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

081 Право

За темою 6:

Протидія розслідуванню злочинів та криміналістичні засоби її подолання

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 21.09.2023 р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023 р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС (протокол № 8 від 17.09.2023 року)

Рецензенти:

Завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, д.ю.н., професор Житний О.О.

Професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор Степанюк Р. Л.

План лекції.

1. Поняття протидії злочинам.
2. Тактичні операції, пов'язані з подоланням протидії розслідуванню

Рекомендована література:

1. Криміналістика: підручник: в 2 т. т. 1. Харків. Харківський нац. ун-т внутр. справ. 2018. . 384 с.
2. Криміналістика: підручник: в 2 т. т. 2. Харків. Харківський нац. ун-т внутр. справ. 2018. 312 с.
3. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 456 с.
4. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 328 с.
5. Криміналістика: підручник / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 948 с.
6. Криміналістика: криміналістична техніка : навч. посіб. Харків : ХНУВС, 2023. 388 с.
7. Криміналістика: підручник / за заг. ред. В. В. Пясковського. Харків: Право, 2020. 752 с.
8. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень : підручник // за заг. ред. проф. О.М. Цільмак. Одеса: ОДУЕІС, 2017. 352 с.

1. Поняття протидії злочинам.

Протидію розкриттю й розслідуванню злочинів не можна назвати новою, однак сьогодні вона набула якісно нового соціального значення у зв'язку з відтворенням організованої злочинності й ускладненням криміногенної ситуації в Україні. У спеціальній літературі зазначається, що наявність тієї або іншої системи захисту ОЗГ від викриття - це закономірність організованої злочинної діяльності. В інших джерелах зазначається, що спрацьовування захисних засобів злочинної групи - це ознака сучасних ОЗГ.

Захист організованих злочинних груп (далі - ОЗГ) від викриття зумовлений різними чинниками: 1) соціально- економічними (проникненням організованої злочинності до легальної економічної сфери суспільства, створення власного бізнесу, придбання підприємств, участь у приватизації тощо); 2) соціально-політичними (висування кандидатів від криміналітету в депутати,

установлення "зв'язків" із представниками органів влади і управління та правоохоронними органами, лобіювання своїх інтересів та ін.); 3) соціально-управлінськими (внутрішніми механізмами управління у групі; ОЗГ - це мала соціальна група із чіткою ієрархією, розподілом ролей серед учасників, наявністю в групі влади і підпорядкування, соціальних (злочинних) традицій, твердої дисципліни, швидкою заміною вибулих членів угруповання та ін.); 4) психологічними (психологією конформізму учасників групи, наявністю лідерства, здійсненням переконуючого впливу на членів групи та ін.).

Захисний механізм в організованій злочинній діяльності закладається з моменту формування ОЗГ. Так однією з головних закономірностей кримінальної діяльності кожної ОЗГ є велика конспіративність процесу її кримінального функціонування. Від збереження в таємниці злочинної діяльності багато в чому залежить тривалість життєдіяльності злочинної групи. Ця закономірність значною мірою визначається високою організованістю злочинного формування. Звичайно, чим вище ступінь організованості ОЗГ, тим вищий рівень конспіративності її діяльності.

Проблеми подолання протидії кримінального середовища розглядалися в роботах вітчизняних та закордонних учених: О.М. Бандурки, О.Ф. Долженкова, Ф. Волобуєва, В.Т. Білоуса, С.Ю. Журавльова, В.П. Лаврова, І.О. Клімова, В.Г. Ортинського, Г.К. Вінілова, М. Цимбалюка та ін. Однак особливості тактики нейтралізації протидії потребують особливої до них уваги й розгляду, тим більше, що діяльність оперативно-розшукових підрозділів ОВС постійно збагачується певним практичним досвідом подолання такої протидії. Серед науковців є різні погляди щодо визначення поняття протидії розкриттю та розслідуванню злочинів.

Обрання злочинцями видів і форм протидії зумовлене розвитком злочинності і є реакцією на діяльність з розкриття та розслідування злочинів. В етимологічному розумінні термін "протидія" означає дію, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй. Тобто існує певний зв'язок між дією і протидією. Г.О. Зорін пише, що протидія - це протистояння двох і більше суб'єктів, які

мають різні мотиви і цілі та обтяжені вчиненням злочином. А.Ф. Волинський і В.П. Уїавров характеризують протидію розкриттю і розслідуванню злочинів як “сукупність протиправних та інших дій, направлених на перешкоджання встановленню істини правоохоронними органами в їх діяльності щодо виявлення, розкриття й розслідування злочинів”. В.М. Цимбалюк протидію поділяє на “внутрішню” і “зовнішню”. Під “внутрішньою” він розуміє протидію діяльності спеціальних підрозділів з боку осіб, причетних до вчинення злочинів. Вони безпосередньо володіють інформацією про особливості вчинення правопорушень, намагаються приховати, змінити або знищити цю інформацію та її носії. “Зовнішня” - це протидія діяльності спеціальних підрозділів з боку осіб, які хоч і не мають безпосереднього відношення до кримінальної справи, що розслідується, але в силу службового чи соціального становища здійснюють протидію спеціальним підрозділам в інтересах злочинного формування.

Так С.Ю. Журавльов розглядає протидію розслідуванню як систему дій (або бездіяльності), спрямовану на досягнення мети приховування злочину шляхом недопущення залучення його слідів у сферу кримінального судочинства та їх наступного використання як су-

дових доказів. Із цим визначенням важко погодитися, тому що автор, власне кажучи, оперує тими ж категоріями, що характеризують приховування злочинів. Але протидія розслідуванню полягає не тільки в перешкодженні “залученню слідів злочинів...”. Для неї характерний протиправний вплив не стільки на сліди, навіть у найширшому розумінні цього слова, скільки на організаційно-правові відносини, що складаються у процесі розкриття і розслідування. Безпосередніми об’єктами такого впливу є учасники кримінального процесу, починаючи від потерпілих, свідків і закінчуючи оперативними працівниками, слідчими, суддями, працівниками кримінально-виконавчої системи.

На думку деяких учених, активна протидія злочинного середовища

визначається необхідністю постійних і повсякденних контактів зі злочинцями та їх найближчим оточенням і спробами останніх нейтралізувати дії оперативного працівника, здійснити на нього певний вплив (психологічний і психічний). Саме тому протиборотство при розкритті злочинів відрізняється від протиборотства в інших видах юридичної діяльності. Тобто протидія розкриттю може бути визначена як діяльність зацікавлених осіб, спрямована на перешкоджання розкриттю і розслідуванню злочинів за допомогою створення перешкод на шляху встановлення істини по кримінальній справі.

Форми протидії розкриттю обираються залежно від обставин. Це пов'язано з кримінальною ситуацією, що склалася, видом злочинної діяльності, установленням або невстановленням правоохоронними органами конкретних обставин злочинної події, узяттям певних осіб під варту тощо. В.І. Куліков зазначає, що активна протидія розкриттю є закономірністю ОЗД, що виявляється в дуже різноманітних прийомах і методах зацікавленого втручання в хід слідства з боку різних осіб. Однак ця закономірність спрацьовує тільки в "аварійному" режимі, тобто після виявлення правоохоронними органами якого-небудь епізоду ОЗД або ланки ОЗГ у процесі оперативно-розшукових заходів, у ході досудового слідства, що розпочалося. До результатів зазначених закономірностей, що проявилися в розслідуваних кримінальних справах, належать: а) зниження активності ОЗГ під час слідства або на період з'ясування ступеня поінформованості правоохоронних органів про ОЗД; б) включення "сконструйованих" раніше ОЗГ механізмів протидії досудовому слідству; в) введення в дію грошових фондів ОЗГ та її корумпованих зв'язків з відповідними посадовими особами, депутатами, громадськими діячами для організації опору правоохоронній системі.

Вивчення оперативно-розшукової практики та спеціальної літератури свідчить про специфічність протидії розкриттю організованих груп. Так окремі автори зазначають, що прийоми, методи та засоби протидії розкриттю організованої злочинної діяльності через специфічні особливості окремих проявів організованої злочинності можна поділити на дві групи. Перша із

зазначених груп прийомів, засобів та методів протидії організованих злочинних формувань викриттю реалізується їх лідерами: а) у процесі формування ОЗГ (банди, організації); б) у ході власне ОЗГ; в) у процесі некримінальної частини життєдіяльності ОЗФ. Друга група засобів, прийомів і методів протидії організованих злочинних формувань викриттю реалізуються колективними зусиллями ОЗФ, їх лідерами після початку досудового слідства.

Із цього приводу дуже цікавими є результати монографічного дослідження А.Ф. Волобуєва. На його думку, протидія розслідуванню злочину полягає в уживанні зацікавленими особами заходів, спрямованих на утворення перешкод у виявленні, вилученні й використанні доказів з метою ухилення від відповідальності злочинців, які здійснюються ними вже після виявлення злочину і початку його розслідування. Аналізуючи співвідношення понять “приховування злочину”, “ухилення від відповідальності”, “протидія розслідуванню”, автор вважає, що з етимологічної та змістовної точок зору вони не є синонімами. Поняттям “приховування злочину” позначають дії осіб, спрямовані на приховування, знищення, маскування або фальсифікацію інформації (її носіїв), що вказує на факт учинення злочину. Кожна окрема із цих дій може переслідувати певну мету: неможливість своєчасного виявлення злочину; дезорієнтацію слідства; неможливість доказування винності певної особи тощо. Але їх кінцевою домінуючою метою є уникнення відповідальності за вчинений злочин й ухилення від покарання.

Водночас, ухилення від відповідальності може вчинятись не тільки шляхом приховування злочину, а й іншими способами, не пов’язаними з його маскуванням. Наприклад, шляхом дискредитації слідства в засобах масової інформації, застосуванням підкупу, погроз відносно представників правоохоронних органів тощо (поняття “протидія розслідуванню”). А.Ф. Волобуєв вважає, що поняття “приховування злочину”, “протидія розслідуванню”, “ухилення від відповідальності” є близькими за змістом, але не тотожними. Перші два поняття є більш вузькими за своїм змістом і визначають форми ухилення від відповідальності. Автор вважає, що необхідно розме-

жовувати між собою і поняття "приховування злочину" та "протидія розслідуванню", оскільки вони відтіняють різні аспекти ухилення осіб від відповідальності. Поняттям "приховування злочину" доцільно визначати дії осіб з метою ухилення від відповідальності, що вчинюються під час підготовки і вчинення злочину, або після нього, але до його виявлення правоохоронними органами і початку розслідування. Аналогічні ж дії в умовах уже розпочатого розслідування, коли злочин уже виявлено, точніше позначати поняттям "протидія розслідуванню". При цьому, протидія розслідуванню може включати, як уже зазначалося, і прийоми, не пов'язані з маскуванням, знищенням чи фальсифікацією слідів злочину.

На наш погляд, протидію необхідно розглядати як об'єктивну і наскрізну характеристику діяльності суб'єктів злочину. Випадки "непротивлення" розкриттю і розслідуванню злочинів не є закономірністю. Приховування - це атрибутивна ознака механізму вчинення розглянутої категорії злочинів, що виступає як мета. Протидія є засобом, спрямованим на реалізацію зазначеної мети.

2. Тактичні операції, пов'язані з подоланням протидії розслідуванню

Визначено тактичні операції, пов'язані з подоланням протидії розслідуванню. Запропоновано з метою запобігання обвинуваченню слідчого з боку підозрюваного або обвинуваченого у застосуванні «незаконних» методів ведення слідства проводити тактичну операцію «Захист слідчого (дізнавача) від звинувачення у вчиненні злочину».

Однією з актуальних проблем, із вирішенням якої пов'язані оптимізація розслідування злочинів й удосконалення процесу доказування в складних кримінальних справах, є дослідження питань протидії зацікавлених осіб їх розкриттю та розслідуванню, а також діяльності слідчих органів у ході провадження до- судового розслідування.

Дослідженню протидії розслідуванню приділяли увагу І. Громов, І. М. Якімов, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. Ф. Волобуєв, О. Ф. Долженков, А. В. Дулов, В. Г. Гончаренко, Ю. Журавльов, Г. Г. Зуйков, А. В. Іщенко, В. М. Карагодін, Н. С. Карпов, І. П. Козаченко, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, В. П. Корж, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, В. Т. Нор, В. О. Образцов, В. А. Овечкін, Ф. М. Сокиран, С. М. Трегубов, В. Ю. Шепітько, М. Є. Шуміло та ін.

Проте у теорії криміналістики донині не вироблено загальноприйнятого, однозначного визначення поняття діяльності злочинців та інших зацікавлених осіб щодо протидії розслідуванню, а також завершеної системи відповідних їм дій та операцій. Тому метою цієї статті є спроба виділити тактичні операції, пов'язані з подоланням протидії розслідуванню та визначити належні комплекси дій. В роботі вперше запропоновано з метою запобігання обвинуваченню слідчого з боку підозрюваного або обвинуваченого у застосуванні «незаконних» методів ведення слідства проводити тактичну операцію «Захист слідчого (дізнавача) від звинувачення у вчиненні злочину».

Протидія розслідуванню, на думку А. Ф. Волобуєва, полягає у виборі зацікавленими особами певної лінії поведінки, вжитті заходів, спрямованих на утворення перешкод у виявленні, вилученні та використанні доказів із метою ухилення від відповідальності підозрюваного (обвинувачуваного), що вчиняються ними після виявлення злочину і початку його розслідування. Протидія розкриттю й розслідуванню злочинів являє собою систему заздалегідь запланованих і вжитих під впливом ситуації, що склалася, заходів безпеки злочинної діяльності на всіх етапах, здійснюваних злочинцями й іншими зацікавленими особами з метою ухилення від кримінальної відповідальності на всіх стадіях кримінального судочинства.

Більш вдалим вбачається визначення, запропоноване Р. С. Белкіним. Якщо раніше протидією розслідуванню розуміли переважно різні форми й способи приховування злочинів, то тепер це поняття наповнилося ширшим змістом і може бути визначене як умисна діяльність з метою перешкоджання

вирішенню завдань розслідування й, урешті-решт, установленню істини в кримінальній справі.

Криміналістичними засобами подолання протидії розслідуванню у формі приховування даних про подію злочину та причетних до нього осіб є розроблювані або пристосовані для потреб розслідування злочинів методи, тактичні операції, прийоми й технічні засоби, що сприяють пізнанню обставин події злочину та пов'язаних з ним конкретних супутніх йому явищ. Враховуючи предмет нашого дослідження, зупинімо увагу на тактичних операціях, зокрема, «Захист слідчого (дізнавача) від звинувачення у вчиненні злочину», «Захист свідка» та «Захист доказів».

Дотепер велася розробка проблем, пов'язаних із звинуваченням особи, яка проводить розслідування, з боку зацікавлених у «провалі» кримінальної справи учасників, однак окремої тактичної операції з приводу забезпечення захисту працівників ОВС у юридичній літературі не виділялося. А тому з метою запобігання обвинуваченню слідчого з боку підозрюваного або обвинуваченого у застосуванні «незаконних» методів ведення слідства пропонуємо проводити тактичну операцію «Захист слідчого (дізнавача) від звинувачення у вчиненні злочину», яка може включати:

- використання відеозапису під час проведення слідчих дій;
- проведення за необхідності експертизи за матеріалами відеозапису, на вирішення якої виносити питання про стан особи в момент давання нею показань;
- медичне освідування підозрюваних, обвинувачених у місцях тимчасового тримання перед проведенням слідчих дій та після них;
- періодичне витребування довідок з медичних частин місць тимчасового тримання про стан здоров'я підозрюваного або обвинуваченого, їх скарги щодо наявності у них тілесних ушкоджень;
- призначення судово-медичних та судово-психологічних експертиз.

Іншою актуальною проблемою є необхідність захисту свідків і доказів у кримінальній справі. Вона є дуже важливою, оскільки цей захист належним

чином не працює через відсутні спеціальні програми, що його забезпечують, незважаючи на прийнятий Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 року.

Останнім часом, як зазначає О. Я. Баєв, вплив на людей - носіїв доказової інформації з боку зацікавлених осіб і організованих злочинних співтовариств набуває (і вже набув) більш жорстких і витончених форм: від катувань і викрадення таких людей, тримання їх у недоступних для правоохоронних органів місцях на час розслідування і суду до їхньої фізичної ліквідації. А до прийняття, а тим більше до практичної реалізації державної програми захисту свідків, потерпілих та інших носіїв доказової інформації, при всій очевидній необхідності цього, шлях достатньо довгий.

У системі безпеки учасників кримінального судочинства, на думку В. В. Трухачева, необхідно розрізняти дві складові: 1) особисту безпеку; 2) процесуальну безпеку. Особиста безпека носія доказової інформації являє собою стан захищеності від погроз застосування фізичного або психічного насильства до особи - носія доказової інформації з метою примушення її до приховування або видачі даної інформації. Процесуальна безпека - це стан захищеності особи від погрози застосування дій, що позбавляють можливості безперешкодно здійснювати належні особі права, закріплені в кримінально-процесуальному законі.

Тому тактична операція «Захист свідка» має на меті захистити свідка від незаконних впливів з боку зацікавлених осіб і одержати від нього об'єктивну інформацію у справі. Ця тактична операція включає до свого складу такі дії і заходи: а) роз'яснення свідку гарантій захисту його безпеки; б) ізоляція (охорона) свідка від впливів зацікавлених осіб; в) проведення впізнання (або узнавання) поза візуальним спостереженням; г) вжиття заходів для забезпечення конфіденційності даних про осіб, які викривають винних; г) використання інших заходів безпеки, передбачених Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»..

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» заходами забезпечення безпеки є:

- а) особиста охорона, охорона житла і майна; б) видача спеціальних засобів індивідуального захисту та оповіщення про небезпеку; в) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; г) заміна документів і зміна зовнішності; г) зміна місця роботи або навчання; д) переселення в інше місце проживання; е) поміщення в дошкільну виховну установу або установу органів соціального захисту населення; є) забезпечення конфіденційності відомостей про особу; ж) закритий судовий розгляд .

Крім цього, КК України передбачає кримінальну відповідальність за невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (ст. 380) і розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381).

Таким чином, тактична операція «Захист свідка» має на меті захистити свідка від незаконних впливів з боку зацікавлених осіб і одержати від нього об'єктивну інформацію у справі, що включає до свого складу такі дії і заходи:

- роз'яснення свідку гарантій захисту його безпеки;
- ізоляція (охорона) свідка від впливів зацікавлених осіб;
- проведення впізнання (або узнавання) поза візуальним спостереженням;
- вжиття заходів для забезпечення конфіденційності даних про осіб, які викривають винних;
- особиста охорона, охорона житла і майна;
- видача спеціальних засобів індивідуального захисту та оповіщення про небезпеку;
- використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- заміна документів і зміна зовнішності;
- зміна місця роботи або навчання;
- переселення в інше місце проживання;

- розміщення в дошкільну виховну установу або установу органів соціального захисту населення;
- забезпечення конфіденційності відомостей про особу;
- закритий судовий розгляд.

Інша важлива система дій щодо встановлення перешкод протидії розслідуванню сприяє тактична операція «Захист доказів». На необхідність формування і використання цієї тактичної операції вказується в криміналістичній літературі останнього часу.

Необхідність у такого роду тактичній операції визначається рядом причин. До об'єктивних причин належать: а) втрата речового доказу слідчим або втрата предметом властивостей речового доказу внаслідок неналежного забезпечення його цілості слідчим, органом дізнання; б) смерть єдиного свідка злочину, коли у справі немає інших доказів, що підтверджують вину підозрюваного; в) втрата частини або всієї кримінальної справи як на досудовому слідстві, так і в суді; г) неправильне процесуальне оформлення доказової інформації слідчим, у зв'язку з чим вона втрачає властивість судового доказу. Суб'єктивними причинами є: а) змінення в суді показань обвинуваченими, потерпілими, свідками злочину внаслідок погрози розправи з ними або з їхніми родичами, підкуп свідків, потерпілих; б) розкрадання, знищення, змінення речових доказів зацікавленими особами; в) неправомірний доступ і перекручування інформації на будь-якому носії інформації, наприклад у комп'ютері, на магнітному диску; г) фальсифікація, підміна речового доказу тощо.

На думку С. Ф. Здоровка, ця тактична операція має на меті забезпечити цілість доказової інформації, попередити її знищення або деформацію (фальсифікацію доказів). Вивчення слідчої практики, інтерв'ювання слідчих прокуратури і МВС України дозволили автору до складу тактичної операції «Захист доказів» віднести: а) обмеження доступу осіб до доказової інформації; б) проведення оперативних заходів, пов'язаних із виявленням корумпованих

«інформаторів» зацікавлених осіб; в) забезпечення перевірки доказів; г) забезпечення захисту носіїв інформації.

Тактична операція «Захист доказів» включає насамперед заходи організаційного характеру, спрямовані на встановлення перешкод розголошенню тієї або іншої інформації, що міститься в матеріалах кримінальної справи, витокові інформації, створення умов реального забезпечення таємниці слідства. В цьому плані доступ до доказової інформації повинен бути обмежений. Захисту доказів сприяють оперативно-розшукові заходи, що дозволяють виявити «інформаторів» з числа працівників правоохоронних органів, «колег» по службі.

До структури тактичної операції «Захист доказів» входять забезпечувальні заходи: забезпечення перевірки доказів і забезпечення захисту носіїв інформації. До основних криміналістичних засобів і методів, що забезпечують можливість перевірки змісту доказової інформації, відносять: як мінімум, подвійну перевірку доказів або «перевірку доказу через доказ»; повну і точну фіксацію криміналістично значущої інформації під час формування доказу; притягнення до процесу формування доказів осіб, які можуть засвідчити об'єктивність змісту доказової інформації [5, с. 26].

Отже, до складу тактичної операції «Захист доказів» можна віднести:

- обмеження доступу осіб до доказової інформації;
- проведення оперативних заходів, пов'язаних із виявленням корумпованих «інформаторів» зацікавлених осіб;
- забезпечення перевірки доказів;
- забезпечення захисту носіїв інформації;
- забезпечення таємниці слідства;
- подвійні перевірки доказів або «перевірку доказу через доказ»;
- повну і точну фіксацію криміналістично значущої інформації під час формування доказу;

А. притягнення до процесу формування доказів осіб, які можуть засвідчити об'єктивність змісту доказової інформації.

Деякі дослідники ще виділяють тактичну операцію «Викриття і подолання протидії розслідуванню злочинів». Вона лише називається як необхідна, однак не містить чіткої системи належних дій та заходів. Тому її можна віднести до одних із перспективних напрямів наукових досліджень.

Таким чином, на основі аналізу юридичної літератури виділено наступні тактичні операції, пов'язані з подоланням протидії розслідуванню: «Захист слідчого (дізнавача) від звинувачення у вчиненні злочину», «Захист свідка» та «Захист доказів». Кожна із названих операцій може проводитися залежно від обставин паралельно та у сукупності підвищити надійність захисту від обвинувачення слідчого з боку учасників процесу у застосуванні «незаконних» методів ведення слідства, а також захисту свідків та доказів від незаконного впливу.